

Міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики»

19–20 червня 2002 р. в м. Харкові відбулася міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики», організована Міністерством юстиції України на базі Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса і кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, за участю Академії правових наук України, Київського, Одеського, Донецького, Львівського, Кримського науково-дослідних інститутів судових експертиз, представників судово-експертних, навчальних та інших установ і організацій Азербайджану, Вірменії, Казахстану, Литви, Російської Федерації, Сполучених Штатів Америки та України.

У підготовці доповідей і повідомлень на конференції взяли участь понад 250 осіб — наукових і науково-педагогічних працівників, судових експертів різних спеціальностей, представників правоохоронних органів, судової системи.

На конференції були розглянуті питання сучасного стану судової експертизи і криміналістики, перспективи їх розвитку, нові підходи в науці і практичній діяльності, традиційні і нетрадиційні погляди на дискусійні проблеми теорії криміналістики і судової експертизи.

Доповідачі акцентували на важливості розвитку теорії і методології судової експертизи і криміналістики, розглянули основні проблеми нормативно-правового регулювання судово-експертної діяльності, організаційні питання судової експертизи: Основною метою наукових досліджень залишаються вдосконалення існуючих і розробка нових методик експертних досліджень, підвищення їх ефективності і в кінцевому результаті доказової значущості висновку експерта.

При розгляді результатів роботи було висловлено низку пропозицій.

Учасниками конференції відзначені основні досягнення, поставлені проблеми і запропоновані форми вдосконалення робіт для проведення основних видів судових експертиз:

– у галузі судової почеркознавчої експертизи — особливості дослідження коротких рукописних записів, виконаних у незвичних умовах; записів і підписів у факс-копіях документів, електрофотографічних копіях документів; можливості диференціації «автопідроблених» підписів і підписів, виконаних шляхом наслідування справжнім; особливості діагностичних досліджень підписів з ознаками порушення координації руху їх виконавців; можливість застосування експертних систем; дослідження змінених почерків;

– у галузі судової експертизи писемного мовлення — проблеми діагностування статі автора анонімного тексту документа; встановлення факту виконання рукопису під диктовку або шляхом переписування; вирішення нетрадиційних завдань при дослідженні писемного мовлення;

– у галузі судової технічної експертизи документів — розробка ефективної методики встановлення абсолютної давності виготовлення документів, удосконалення методик дослідження документів, виконаних с використанням комп'ютерної та копіювальної техніки;

– у галузі судової трасологічної експертизи — розробка науково обґрунтованих методик вирішення питань щодо встановлення фактів фальсифікацій і строків давності утворення слідів рук людини; вирішення ситуаційних і діагностичних завдань при криміналістичному дослідженні вузлів і петель; удосконалення методики криміналістичного дослідження холодної зброї;

– у галузі судової балістичної експертизи — дослідження нових видів зброї, визначення дистанції пострілу, моделі вогнепальної зброї за пошкодженнями;

– у галузі судової фоноскопичної і комп'ютерно-технічної експертизи — подальший розвиток досліджень за такими напрямками: вивчення можливості проведення ідентифікаційних досліджень фонограм, записаних цифровим способом; встановлення ознак електронного монтажу цифрових записів; лінгвістичний аналіз; розробка методик встановлення ознак контрафактної аудіо- і відеопродукції;

— у галузі судової експертизи матеріалів, речовин і виробів — удосконалення існуючих і розробка нових методів, методик дослідження з використанням сучасної інструментальної бази; необхідність приведення нормативних документів України про наркотичні засоби у відповідність до міжнародних класифікацій; забезпечення досліджень стандартними зразками матеріалів та речовин, особливо наркотичних засобів;

— у галузі судової автотехнічної експертизи — активне впровадження в експертну практику програмних комплексів вирішення її завдань; розробка методики визначення швидкості руху транспортних засобів при їх зіткненні за пошкодженнями; розробка параметрів гальмування транспортних засобів з урахуванням стану автомобільного парку;

— у галузі судової пожежно-технічної експертизи — широке використання інструментальних методів дослідження із застосуванням устаткування, розробленого на основі передових технологій;

— у галузі судової будівельно-технічної експертизи — розробка методики дослідження об'єктів нерухомості містобудівної і житлової сфер, визначення порядку огляду експертом житлових будинків, дач, квартир, земельних ділянок, що є предметом спору в цивільному судочинстві;

— у галузі судової гірничотехнічної експертизи — розробка її теоретичних та методологічних основ;

— у галузі судово-економічної експертизи — з урахуванням зростання економічних злочинів удосконалення методик проведення цього виду досліджень;

— у галузі судово-товарознавчої експертизи — врегулювання проблем, що виникли у зв'язку з прийняттям Закону України «Про оцінку майна, майнових прав і професійну оціночну діяльність в Україні»;

— у галузі судово-психологічної експертизи — продовження розроблення її методології, розробка теорії та практики психолого-криміналістичних досліджень, методик дослідження причин і умов виникнення виняткових емоційних станів людини в юридично значущих ситуаціях; вирішення питань щодо професійних вимог, що ставляться до експертів-психологів;

— у галузі судово-медичної експертизи — встановлення ймовірності висновків експертів при судово-медичній діагностиці

причини смерті, вдосконалення методики проведення експертизи травматичних ушкоджень від дії тупих знарядь, розроблення способів діагностики смерті від отруєння алкоголем, даних про вплив антигенів на виявлення антигенної детермінанти крові;

при організації комплексних експертиз — створення сучасних методичних посібників з проведення комплексних досліджень, зокрема, слідів на тілі та предметах одягу людини, які включають синтез наукових положень і методів судових медичної, трасологічної експертиз, експертизи матеріалів, речовин і виробів та ін., що доцільно розробляти спільними зусиллями учених судово-експертних установ різних відомств.

Учасники конференції одноставно висловилися за розвиток міжнародного співробітництва судово-експертних установ різних відомств шляхом укладання угод. Таке співробітництво може здійснюватися в таких формах:

— обмін інформацією щодо результатів наукової роботи з теоретичних і методичних проблем проведення судових експертиз;

— проведення спільних конференцій, семінарів, організація курсів для освоєння нових методів і методик судових експертиз;

— обмін методичною і науковою літературою;

— взаємне стажування спеціалістів;

— укладання контрактів на розробку і створення устаткування і програмного забезпечення.

З урахуванням обговорення проблем, розглянутих на міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики», з метою подальшого вдосконалення організаційної, науково-методичної, науково-технічної, експертної роботи учасниками конференції прийнято такі рекомендації.

1. Науково-дослідним інститутам судових експертиз надати Департаменту експертного забезпечення правосуддя Міністерства юстиції України пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання питань судово-експертної діяльності в ході судово-правової реформи в Україні, звернувши увагу на необхідність більш чіткого визначення критеріїв розмежування і законодавчої регламентації додаткових, повторних, комплексних і комісійних експертиз; розходження у формах використання спеціальних знань і процесуальну регламентацію

такого використання, а також нормативно-правове закріплення особливостей проведення судових експертиз і досліджень фахівців у державних спеціалізованих установах судових експертиз і недержавних структурах.

2. З метою реалізації принципу незалежності судово-експертної діяльності, поліпшення координації судово-експертних досліджень, виключення дублювання, більш раціонального використання кадрових і матеріально-технічних ресурсів, зменшення витрат коштів державного бюджету — вийти з пропозиціями у відповідні органи державної влади про створення єдиної позавідомчої системи державних експертних установ, завданням яких стане проведення експертиз, наукова і науково-методична робота в галузі судової експертизи і криміналістики. При цьому у відомчій підпорядкованості мають бути збережені структури, сили і засоби яких зорієнтовані на техніко-криміналістичне забезпечення дізнання та досудового слідства.

3. Координаційній раді з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України розглянути питання про розробку «Правил етики судового експерта».

4. З метою підвищення статусу професії судового експерта зацікавленим відомствам вийти з клопотанням у відповідні органи державної влади про встановлення професійного свята — Дня судового експерта.

5. Вченим радам науково-дослідних інститутів судових експертиз зосередити увагу на розробці наукових тем теоретичної і методологічної спрямованості (в аспекті розвитку загальної теорії судової експертизи; методології експертних досліджень; уточнення змісту загальних завдань судової експертизи; судово-експертних класифікацій, пов'язаних із проблемами систематизації і класифікації судових експертиз; удосконалення організації та підвищення ефективності державного управління судово-експертною діяльністю). Вважати одним із пріоритетних напрямків наукової діяльності вдосконалення існуючих і розроблення нових методик дослідження об'єктів судової експертизи.

6. Науково-дослідним інститутам судових експертиз розробити пропозиції з підготовки науково-практичного коментаря до Закону України «Про судову експертизу» і створення методик експертного дослідження у справах про злочини, відповідальність за які вперше передбачено новим Кримінальним ко-

дексом України, щодо включення в плани науково-дослідницьких робіт на 2003 рік.

7. Спрямувати зусилля на розвиток інноваційних підходів до підготовки експертних кадрів, активізацію конкретних напрямків експертної діяльності, створення єдиної уніфікованої системи підготовки кадрів судових експертів, у зв'язку з чим звернутися до Міністерства юстиції України з пропозицією про створення постійно діючої системи підвищення кваліфікації експертів. Звернути особливу увагу на підготовку кадрів щодо проведення комплексних, у тому числі комплексних міжвідомчих, експертиз, проведення спільного навчання фахівців — судових медиків, біологів, автотехніків, криміналістів та ін.

8. Рекомендувати судово-експертним установам для прискорення інтеграції у світовий інформаційний простір розробити і реалізувати заходи щодо поглиблення комп'ютеризації, забезпечення доступу до вітчизняних і світових інформаційних ресурсів, зміцнення взаємозв'язку між судово-експертними установами, державними інституціями і населенням за допомогою електронних каналів обміну інформацією.

9. Вважати пріоритетним розвиток зв'язків між судово-експертними установами на міждержавному рівні з метою обміну досвідом, новими методиками дослідження, формування загальних принципів і підходів до вирішення актуальних завдань у різних видах експертиз.

10. Для найбільш повного, своєчасного і якісного задоволення потреб слідчої та судової практики в різних видах експертних досліджень вжити заходів щодо переоснащення судово-експертних установ сучасною технікою та устаткуванням, стандартними зразками, матеріалами, необхідними для проведення досліджень; налагодити регулярне забезпечення судово-експертних установ нормативними і довідково-методичними матеріалами, інформацією про досягнення в галузі судової експертизи в Україні та за її межами, регулярний обмін експрес-інформацією з нових напрямків досліджень. Підготувати пропозиції щодо створення і реалізації Державної програми апаратно-технічного переоснащення установ судової експертизи України; створення нових напрямків експертних досліджень (у тому числі з технічного дослідження систем телекомунікацій та захис-

ту інформації; визначення оціночної вартості землі; ветеринарних, екологічних, генетичних досліджень та ін.).

11. Міністерству юстиції України вжити заходів щодо координації науково-практичних зв'язків з установами судових експертиз інших країн, судово-експертним установам увійти з пропозиціями у відповідні організації про атестацію лабораторій та інститутів на міжнародному рівні.

12. Судово-експертним установам підготувати пропозиції до плану науково-методичних заходів Міністерства юстиції України на період 2003–2008 рр. (конференції, семінари, обмін досвідом та ін.).

13. Відтворити секцію теоретичних проблем у судовій експертизі науково-консультативної та методичної ради при Міністерстві юстиції України.

14. Спрямувати зусилля на розробку та вдосконалення обґрунтованих наукових підходів до дослідження контрафактної продукції. Вжити заходів щодо створення секції з дослідження об'єктів інтелектуальної власності в науково-консультативній та методичній раді при Міністерстві юстиції України.

15. Міністерству юстиції України з урахуванням появи нових видів судових експертиз розробити перелік робіт зі шкідливими та особливо шкідливими умовами праці в судово-експертних установах Міністерства юстиції України.

16. Рекомендувати Харківському НДІ судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса і Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого продовжити періодичне видання збірника наукових праць «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики».

17. Підсумки конференції обговорити на засіданнях вчених рад науково-дослідних інститутів судових експертиз, вчених рад (кафедр) інших установ, які взяли участь у її проведенні.

Матеріали підготували:

М. Цимбал, кандидат юридичних наук,
директор Харківського НДІСЕ,

В. Шепітько, доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики НЮА України